

Інтонаційні засоби вираження військово-конфліктної риторики президентів Сполучених Штатів

В. І. Савчук

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

м. Переяслав-Хмельницький, Україна

Corresponding author. E-mail: valery_savchuk@ukr.net

Paper received 03.04.20; Accepted for publication 21.04.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2020-226VIII68-08>

Анотація. У статті викладено результати експериментально-фонетичного дослідження інтонаційних засобів вираження висловлень, що втілюють комунікативні тактики англословних президентських публічних промов. Останні класифіковано на три типи, згідно таких позалінгвальних чинників як ситуація виголошення і емоційно прагматичний потенціал висловлень. Крім того, аналізується зв'язок між характером тематики виступу та комплексом інтонаційних засобів. Також дослідження дозволило визначити специфіку просодичних параметрів і їхню кооперативну роль з одиницями інших мовних рівнів у досягненні тактично обумовлених завдань.

Ключові слова: комунікативний хід, ЕПП, раціональна й емоційна аргументація, просодичні засоби, президентська промова, військово-конфліктна риторика.

Вступ. Значна увага сучасних лінгвістичних студій до інституту президентства та його вербальним маніфестаціям зумовлена і самою роллю президентства у суспільстві, і розмаїттям мовних засобів, ефективна апеляція яких до найбільш глибоких структур свідомості адресата, навіть через півстоліття від моменту виголошення промови, не позбавляє її персуазивного потенціалу. Тому, аналіз механізмів ефективності імплементації втілюваних президентським дискурсом ідей зумовлює, передовсім, ґрунтовне дослідження специфіки функціонування президентської промови як пріоритетного жанру зануреного в політичну семіотичну сферу, яка постає рефлексією шляхів концептуалізації політико-соціальної дійсності слухачем.

Короткий огляд публікацій по темі. Значна увага приділяється вивченню питань співвідношення мови та влади (Г.Г. Почепцов, Х. Вайнріх, Р. Водак), експресивності та забезпечення високого рівня персуазивності (А.К. Михальська, П. Сопер, Г.Г. Хазагерев), формам, функціям і цілям президентського дискурсу (К. Campbell, N. Fairclough). Разом з тим, актуальним залишається вивчення ролі інтонації у реалізації інтенціонально-стратегічних засад різних типів промов.

Таким чином, **мета** дослідження вбачається у розгляді інтонаційних засобів вираження висловлень, що втілюють комунікативні тактики англословних президентських публічних промов, виголошених за потреби пояснення чи виправдання прийнятих рішень щодо військових конфліктів.

Матеріалом статті слугували риторичні зразки військово-риторичного спрямування, виголошені президентами під час щорічних виступів у конгресі, звернень з овалного офісу та згод-балотуватися.

Результати і їх обговорення. Дослідження виконано в аспекті аналізу специфіки втілення комунікативних ходів інтонаційними засобами мови та встановленні їхньої ролі в інтенсифікації сугестивно-персуазивного потенціалу риторичних практик президентів Сполучених Штатів. З огляду на це, матеріал розглядався у межах таких комунікативних ходів (далі КХ) як аналіз-«плюс», викриття, обіцяння, кооперація, спонукування тощо. Усю сукупність було систематизовано за двома критеріями: емоційно прагматичний потенціал (далі ЕПП) та тип аргументації (емоційна та раціональна). Безпосередньому аналізу підлягали такі сегменти інтоногрупи як тональний діапазон інтоногрупи і шкали,

тональні інтервали та термінальний тон.

У ході аудиторного аналізу виявлено, що типовими різновидами **тонального діапазону шкали** є звужений, переважання якого зафіксовано у значній кількості КХ з раціональним видом аргументації з частотою варіювання від 40% до 60%. Водночас, прикметним є оформлення КХ відведення критики (63,24%) середнім діапазоном шкали. Подібним чином КХ обіцяння характеризується різновеликим функціонуванням звуженої (45,59%) і вузької (47,06%) шкал, превалювання звуженого (50%) і середнього (31,10%) в актуалізації КХ звинувачення.

Для КХ з домінування емоційних форм переконування високою рекурентністю відзначається середній діапазон шкали, частка якої становить від 35% до 50%. Значний відсоток також складає звужена шкала у випадку з КХ обіцяння (25,76%), спонукування (58,82%), застереження (32,35%), викриття (27,06%) і звинувачення (47,06%). Прикметним є також коефіцієнт рекурентності розширеного діапазону властивого здебільшого КХ тактики акцентування позитивних рис, а саме КХ самопрезентація (35,29%), аналіз-«плюс» (30,25%) і відведення критики (32,35%). Подібна особливість пояснюється здатністю зазначеної групи КХ до трансляції лексико-семантичного змісту повідомлення, яке забезпечує оптимальне згладжування можливого несприйняття країною агресивних рішень президента. Наприклад: *1* | *We succeeded* ¹ | *in the struggle for freedom in Europe* ² | *because we and our allies* ³ | *remain stalwart.* ⁴ | *Keeping the peace in the Middle East* ⁵ | *will require no less.* ⁶ | *We're beginning a new era.* ⁷ | *This new era* ⁸ | *can* ⁹ | *be full of promise,* ¹⁰ | *an age of freedom,* ¹¹ | *a time of peace* ¹² | *for all peoples.* ¹³ | [1] (КХ самопрезентація).

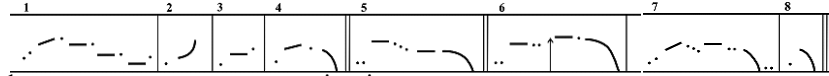
Самопрезентаційність, експонована у наведеному фрагменті котрастною акцентуацією досягнень минулого та футуральних очікувань, інтродуктивної частини висловлення забезпечується, насамперед, розширенням діапазону, актуалізованих на середньопониженому тональному рівні усічених і поступово спадних ступінчастих шкал, від вузького до середнього у поєднанні з різновидами спадного термінального тону: середнім пониженим у першій, низьким у другій і середнім підвищеним у третій та четвертій інтоногрупах.

Про початок нової ери, до якої апелює президент демонструючи контрастне використання інформації щодо звершень країни та нації за час його каденції та очікуваних досягнень майбутнього, сигналізує зокрема

характер темпоральної організації цього фрагмента. Так, зафіксований у всіх інтоногрупах помірний темп змінюється на прискорений у сьомій інтоногрупі (*We're beginning a new era.* ||), що дозволяє слухачеві фізично, на перцептивному рівні, відчути швидкість змін і дієвість втілюваної президентом політики. Подібне досягається також плавними хвилеподібними змінами гучності від підвищеної (перші чотири інтоногрупи) до помірної у п'ятій та шостій інтоногрупах і її збільшення до підвищеної у решті висловлення. Це дозволяє відтінити важливу тезу щодо продовження ведення активної політики на Середньому Сході та зосередити увагу на важливості наступних кроків подальшої діяльності президента.

Властиве аналізованому висловленню зниження гучності, середній рівний тон виділеного в окрему синтагму перцептивною паузою модального дієслова (>*can*) та низький висхідний термінальний тон з мінімальною зміною швидкості напрямку його руху в конвергованому фрагменті з іменниковими метафорами *promise* і *freedom* та середньо-підвищеного спадного з високою зміною швидкості напрямку руху на *peace* надає прогнозованим подіям особливої значущості та навіть певну загадкову ймовірність, стимулюючи слухача до належного сприйняття образу президента і наділяє слова мовця сугестивно-рекомендаційним характером й позитивним емоційним забарвленням.

Результати аналізу розподілу частотних показників актуалізації інтервалу на ділянці передтакт-такт досліджуваних зразків висловлень-актуалізаторів комунікативних ходів і тактик, засвідчують значну рекурентність

З інтонограми фрагмента видно, що актуалізація комунікативно вагомих центрів втілення КХ самопрезентації з емоційним типом переконування і високим рівнем ЕПП досягається у п'ятій (*They are fighting for a just cause*) і шостій (*They are proving to ↑all the world*), семантична вага якої підсилена зокрема спеціальним підйомом, інтоногрупах передусім за рахунок спадного термінального тону, який характеризується середньо-підвищеним тональним рівнем початку і низьким тональним рівнем завершення, а також великою швидкістю зміни його руху. Примітним також є і функціонування саме в цій частині фрагменту синтаксичного паралелізму, де повтор граматичної конструкції супроводжується паралелізмом однієї і тієї самої інтонаційної моделі. При цьому суттєву роль відіграє зокрема характер розширення тонального інтервалу на ділянці «передтакт-такт», який, порівнювано зі звуженим різновидом решти інтоногруп, є позитивним розширенням у п'ятій і середнім у шостій інтоногрупах. Подібні особливості надають висловленню безапеляційної категоричності, що надихає аудиторію на розуміння вагомості досягнень діяльності президента.

Це дає підстави стверджувати, що зазначений параметр просодичної організації висловлень-актуалізаторів комунікативних ходів не лише виявляється значущим в інтенсифікації семантично релевантних квантів повідомлення, але також, сукупно з іншими просодичними засобами, забезпечує експонування прагма-емоційного потенціалу висловлювання за рахунок непомітних поступово зростаючих тональних коливань в ініціальних частинах інтоногруп, особливо на тлі спокійної та вива-

нульового інтервалу (від 25% до 45%) незалежно від типу КХ та типу аргументації. При цьому для висловлень-актуалізаторів КХ з раціональними формами переконування характерна приблизно однакова частка вузького (від 20% до 40%) та звуженого (від 10% до 30%) інтервалів з переважанням першого. Разом з тим, КХ, семантика яких сприяє значному зростанню рівня емоційної напруги, характеризується приблизно рівномірним розподілом позитивних звуженого та середнього інтервалів (КХ аналіз-«плюс» – 14,50% і 14,71%; відведення критики – 12,06% і 14,18%; кооперація – 10,24% і 10,30%; викриття – 10,30% і 15,59%). Водночас, частота показників зони розширеного тонального інтервалу не значна – від 1,12% до 5,88%

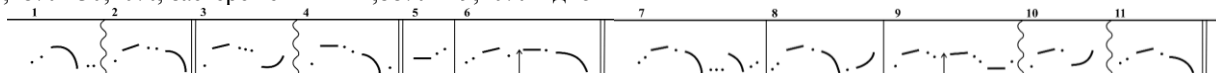
Існуючі перепади тонального рівня на ділянці «передтакт-такт» пояснюються потребою збільшення семантичної ваги лексичних одиниць, що актуалізують втілюваний КХ, а також початком поступового наростання емоційного збудження, пік якого припадає на фінальний сегмент шкали. Це є особливо значущим для промов з військовою ситуативно-тематичною домінантою, де неабиякої ваги набуває описаний нами перелік саме КХ самопрезентація, відведення критики, звинувачення й обіцяння у координатах функціонування стратегії збереження іміджу. Типовим прикладом реалізації зазначеної моделі може слугувати наведений нижче фрагмент: *The United Nations fighting forces¹ are tough² and able³ and well equipped.⁴ They are fighting for a just cause.⁵ They are proving to ↑all the world⁶ that the principle of collective security⁷ will work.⁸* [4] (КХ самопрезентація).

женої манери виголошення промови.

Результати аналізу показників частоти реалізації різновидів тонального інтервалу на стику між передте-рмінальною частиною і ядром дозволяють стверджувати про його функціонування у якості одного з засобів підвищення рівня емоційно-смыслового навантаження втілюваних досліджуваними висловленнями комунікативних ходів. Встановлено, що для групи комунікативних тактик з домінуванням раціональних форм переконування частота вживаності нульового інтервалу складає від 17% до 45%. Практично рівновелику рекурентність цього різновиду зафіксовано для КХ, що актуалізують комунікативні тактики акцентування позитивних рис і театральності, а саме: кооперація (30,00%), самопрезентація (33,34%), відведення критики (33,61%), з найвищими показниками для КХ спонування (38,25%), обіцяння (33,33%), аналіз-«плюс» (43,50%) і застереження (44,48%).

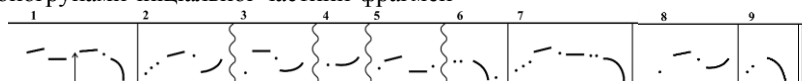
Водночас, досить високі показники для групи КХ тактики акцентування позитивних рис, опосередкованих раціональною аргументацією, виявляє зона вузького інтервалу в межах як негативного так і позитивного тональних інтервалів (самопрезентація – 20,00% і 26,66%, аналіз-«плюс» – 16,46% і 10,00%, відведення критики – 20,00% і 18,15% відповідно), а також таких КХ як спонування (24,94% і 11,76% відповідно), аналіз-«мінус» (30,00% і 17,77% відповідно) і викриття (19,02% і 15,90% відповідно). Досить високим зафіксовано звужений (від 13,33% до 16,68%) негативний тональний інтервал у випадку актуалізації КХ аналіз-«плюс», відведення критики, застереження і звинувачення, а також середній негативний (від 6% до 11%) для усіх видів КХ.

Дещо інший розподіл цифрових даних у випадку з комунікативними тактиками актуалізованими за посередництва емоційної аргументації. Рекурентність тонального інтервалу в аналізованій групі висловлень свідчить про зростання рівня емоційного навантаження. При досить високому функціонуванні нульового інтервалу, частка якого варіює у межах 20–30% для КХ аналіз-«плюс» (30,08%), відведення критики (20,20%), кооперація (23,26%), аналіз-«мінус» (19,26%) і викриття (30,26%), досить поширеним спостерігається функціонування негативних середнього і звуженого тональних інтервалів для групи КХ тактики акцентування позитивних рис (самопрезентація – 15,27% і 30,54%, аналіз-«плюс» – 10,48% і 20,42%, відведення критики – 20,20% і 20,20% відповідно) і театральності (обіцяння – 29,41% і 22,22%, кооперація – 12,64% і 15,86%, спонування – 32,18% і 30,10%, застереження – 21,88% і 29,10% відпо-

Як видно з інтонограми фрагменту промови, кваліфікованому як КХ обіцяння з раціональним типом переконання і низьким рівнем ЕПП, властивий першому висловленню спокійний тембр наділяє повідомлюване заспокійливою плавністю, чому значною мірою сприяє превалювання нульового інтервалу на стику між передтермінальною частиною і ядром. Натомість ретельне карбування президентом кожного слова у другому висловленні досягається поєднанням сповільнення темпу та середнього негативного інтервалу , що пов'язано з акцентуацією семантичних центрів, вагомих для актуалізації втілюваного мовцем комунікативного ходу. Так само і проміантність наступної четвертої інтоногрупи , де обґрунтування військових дій, зумовлених виключно потребами захисту, забезпечується вдалими поєднаннями середнього негативного тонального інтервалу на ділянці «передтермінальна частина – ядро» і розширенням тонального діапазону інтоногрупи.

Звернемо також увагу на комплексність функціонування просодичних засобів в актуалізації аналізованого КХ. Створюваний каскадом простих (*hostilities*) та розділених спадно-висхідних (*defend themselves*) і висхідних термінальних тонів (*Arabia...*, *friends*) фокус на перелічуваних союзниках і суто мирних цілях, сумісно з короткими інтоногрупами ініціальної частини фрагмен-

Наведений приклад демонструє виважену манеру викладу основної думки, супроводжувану на просодичному рівні більшою дистрибуцією розширеного в другій і третій інтоногрупах, і середнього в п'ятій і восьмій, негативного інтервалу на ділянці «передтермінальна частина – ядро». Спостерігається також збільшення кількості перцептивних пауз у ключовому для реалізації КХ сегменті (2–6 інтоногрупи). Ефектом насичення висловлюваного усіченими шкалами та низькими висхідними термінальними тонами є захоплення і загострення уваги слухача, імпліцитно, на особливій місії Сполучених Штатів у розв'язанні конфлікту, експліцитно – запевняння щодо рішучої імплементації взятих на себе зобов'язань. Останнє досягається наявністю повного наголосу на особовому займеннику і виокремленням прислівника спеціальним підйомом (*I pledge here*

відно).

Таким чином, найбільш рекурентними типами інтервалу на стику між передтермінальною частиною і ядром є нульовий, особливо у випадку домінування раціональних форм переконання, негативний і позитивний вузький і звужений. Зростання частоти середнього та розширеного тональних інтервалів слугує показником підвищення рівня емоційного навантаження, а також характеру втілюваної комунікативної тактики. Розглянемо подібну особливість на таких прикладах:

1) *But America¹ will² stand by her friends. The mission of our troops³ is wholly defensive.⁴ Hopefully,⁵ they will not be needed long.⁶ They will not initiate hostilities,⁷ but they will defend themselves,⁸ the Kingdom of Saudi Arabia,⁹ and other friends¹⁰ in the Persian Gulf.¹¹* [1]

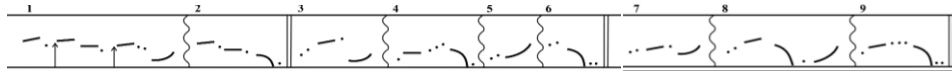
ту, і підсилює ефект від висловлюваних президентом обіцянь, і, водночас, імпліцитно підкреслює здобутки його зовнішньополітичної діяльності. Актуалізація аналізованого КХ також сприяє і виділення допоміжного дієслова (*will*) повним фразовим наголосом на такті разом з середнім підвищеним спадно-висхідним тоном у восьмій інтоногрупі, що надає висловлюваному впевненого і водночас рішучого характеру.

Разом з тим, зі зростанням рівня ЕПП до середнього у цій самій промові президента Джорджа Г. У. Буша, властиве раціональній аргументації переважання нульового та вузького різновидів тонального інтервалу на стику передтермінальної та ядерної ритмогруп поступається збільшенню рекурентності більш емоційних типів інтервалу, власне середнього та меншою мірою розширеного, засвідчуючи тим самим пряму залежність між інтенсифікацією певних комунікативно вагомих, з точки зору актуалізації КХ, центрів повідомлення та характером рівня емоційно-прагматичного потенціалу висловлювання. Наприклад:

2) *I pledge here today¹ that the United States² will do its part³ to see⁴ that these sanctions⁵ are effective⁶ and to induce Iraq to withdraw⁷ without delay⁸ from Kuwait⁹* [1] (КХ обіцяння).

today), а також використанням середньо-підвищеного спадного з високою зміною швидкості напрямку руху термінального тону у першій інтоногрупі. Зазначені просодичні засоби наділяють цей сегмент особливою урочистістю, що сприяє більш ефективному сприйняттю подальшої інформації.

Натомість висловленням того самого КХ обіцяння, але з високим рівнем ЕПП властиве збільшення дистрибуції середнього та розширеного інтервалів на ділянці «передтермінальна частина – ядро», наприклад: *I will not put American boots¹ on the ground in Syria.² I will not pursue³ an open-ended action⁴ like Iraq⁵ or Afghanistan.⁶ I will not pursue⁷ a prolonged air campaign⁸ like Libya or Kosovo.⁹* [3] (КХ обіцяння)

Цілоком очевидно, що поруч із синтаксичним повтормом, представленим у всіх частинах фрагменту поєднанням особового займенника, допоміжного дієслова та заперечної частки (*I will not*), актуалізація КХ обіцяння на просодичному рівні досягається подвійним виділенням спеціальним підйомом заперечної частки *not* і метонімії *American boots* (*I will ↑not ↑put A↑merican boots*), які в ініціальній частині збуджують увагу слухача до заперечень президента.

Разом з тим, модуляції рівнів тонального інтервалу ядерних ритмогруп, власне динамічне чергування негативних розширеного та вузького з нульовим тональним інтервалом, а також превалювання перцептивних пауз надає КХ впевненого, рішучого та вираженого характеру з нотками домінантною переконливості, які не лише підкреслюють високий потенціал справжнього лідера, але також наділяють трансльовані повідомлення позитивним енерго-прагматичним потенціалом, створюючи ефект ширості висловлюваних обіцянь. У такий спосіб досягається очікуване мовцем схвалення його дій.

Аналіз особливостей актуалізації типів **термінального тону** у комунікативних ходах з військовою ситуативно-тематичною домінантою засвідчив найбільшу рекурентність спадного термінального тону для всіх КХ з переважанням середнього зниженого для висловлень з раціональним типом аргументації (від 26,59% до 47,80%) й емоційним (від 12,46% до 44,10%). Другим за частотністю зафіксовано середній підвищений різновид спадного термінального тону, найбільша рекурентність якого властива емоційній аргументації. Ним марковано такі КХ як аналіз-«плюс» (23,76%), відведення критики (30,88%), кооперація (29,40%), спонування (36,78%), застереження (41,18%), аналіз-«мінус» (26,46%) і викриття (24,00%).

Загалом, проведений аналіз свідчить, що варіювання тональних рівнів одного термінального тону достатньо для акцентуації втілюваної інтонаційними семантики навіть за мінімальних зростань ЕПП висловлень. Наприклад: *And 'make no mis'take about it, ¹ if we were to 'leave Somalia to'morrow, ² 'other 'nations would 'leave, too. ³ | 'Chaos would re'sume. ⁴ | The re'lief 'effort would \stop, ⁵ and 'starvation soon would re'turn. ⁶ | [2] (КХ прогнозування)*

Актуалізації КХ прогнозування з раціональним типом аргументації у наведеному фрагменті промови президента Б. Клінтона, сприяє на просодичному рівні контрастна реалізація середньо-підвищеного тонального рівня

спадного тону у четвертій (*re'sume*) і п'ятій (*\stop*) інтонаційних групах на протидію середньо-зниженого решти інтонаційних груп. Супроводжуване втілення цього КХ збільшенням темпу та розширенням тонального діапазону обох інтонаційних груп, зокрема на такті четвертої інтонаційної групи (*Chaos*), забезпечує ненав'язливе розуміння ймовірних наслідків виведення американського військового контингенту з Сомалі.

Відзначимо також рекурентність низького та середнього зниженого висхідних термінальних тонів в актуалізації усіх без винятку КХ, частка яких, незалежно від типу аргументації, складає від 10% до 20%. Їхнє функціонування, за твердженням інформантів носіїв мови, створює ефект напруження, що зрештою викликає в аудиторії стан піднесення. Крім того, їхнє поєднання з низькими висхідними передтактами наступних інтонаційних груп результують появу негативних тональних інтервалів, функціонування яких актуалізує КХ через інтенсифікацію мовних засобів інших рівнів. Наприклад: *The U'nited 'Nations 'fighting forces ¹ are /tough ² and /able ³ and 'well equipped. ⁴ | They are 'fighting for a ↑just 'cause. ⁵ | They are 'proving to ↑all the 'world ⁶ that the 'principle of collective se'curity ⁷ will 'work. ⁸ | [4] (КХ самопрезентація)*

Як це видно з наведеного фрагмента промови Г. Трумена, зміщення повідомлюваного до площини позитивної референції об'єкту промови, власне КХ тактики акцентування позитивних рис, досягається нагнітанням емоційно-експресивного значення висхідною градацією найбільш значущої для актуалізації КХ ділянки висловлення (*are /tough | and /able and 'well equipped. |*). Її усне втілення супроводжується градацією висхідних ядерних тонів різних тональних рівнів з високою швидкістю зміни напрямку їхнього руху, підсиленою подрібненістю мелодичного контуру за рахунок чергуванням перцептивних і коротких пауз, помірними темпом й гучністю, а також нотками впевненості й рішучості в тембровому забарвленні голосу президента.

Таким чином, проведений аналіз особливостей вираження військово-конфліктної риторики президентів інтонаційними засобами, засвідчує вагомість досліджуваних просодичних параметрів у створенні високого персуазивного потенціалу президентських промов виголошених у світлі військових подій, інтервенцій, боротьби з тероризмом тощо.

REFERENCES

1. Bush G. H. W. Address on Iraq's Invasion of Kuwait (August 8, 1990) / George H. W. Bush. – Access Mode : <https://millercenter.org/presidential-speeches/august-8-1990-address-iraqs-invasion-kuwait>
2. Clinton B. Address on Somalia (October 7, 1993) / Bill Clinton. – Access Mode : <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/october-7-1993-address-somalia>
3. Obama B. Remarks by the President in Address to the Nation on Syria (September 10, 2013) / Barack Obama. – Access Mode : <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/09/10/remarks-president-address-nation-syria>
4. Truman H. S. Report to the American People on Korea (April 11, 1951) / Harry S. Truman. – Access Mode : <https://millercenter.org/the-presidency/april-11-1951-report-american-people-korea>

Intonation means for expressing U.S. presidents' war and conflict rhetoric

V. I. Savchuk

Abstract. The article presents the results of an experimental phonetic study of intonation means for expressing communicative tactics in the U.S. presidential public speeches. The speeches were classified into three types according to such extra linguistic characteristics as situation and emotional and pragmatic potential. It examines how a topic of speech affects its intonation organization. Also, the study has allowed us to reveal both the peculiarities of these prosodic parameters and their cooperative role with other language level means in meeting tactic related objectives.

Keywords: communicative moves, EPP level, rational and emotional argumentation, prosodic means, presidential discourse, war and conflict rhetoric.